

Sointu

VANHENEEN HITAASTI

Turkulaisen
äänilevytehtaan
koko tarina

**TAPIO
NIEMI**

Kustantamo Helmivyö

Sointu vanhenee hitaasti

Tapio Niemi

Sointu vanhenee hitaasti

Turkulaisen äänilevytehtaan koko tarina

Kustantamo Helmivyö
Turku 2026

Tapio Niemi: *Sointu vanhenee hitaasti: turkulaisen äänilevytehtaan koko tarina*

ISBN 978-952-7469-86-6

Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Sisällysluettelo

- Johdanto **6**
- Suomi ja Turku silloin kerran **9**
- Herman Weber **13**
- Lyyli ja Fredrik Seeger **20**
- Sonora saapuu Turkuun **22**
- Reino Armio **27**
- Usko Hurmerinta **50**
- Sointu ennen talvisotaa **52**
- Arvi Hänninen ja muita **55**
- Sointu talvisodasta kesäsotaan **77**
- Sointu jatkosodan vuosina **97**
- A. Aimo **103**
- Soinnun menestyksen vuodet **138**
- Aimo ja Pentti Viherluoto **144**
- Yrjö Saarnio **154**
- Sulo Sala **158**
- Teemu Grönberg **166**
- Hekin sävelsivät Soinnulle **172**
- Sointu ylpeänä esittää: Georg Malmstén **176**
- Sointu kriisivuosien kourissa **190**
- Sointu ylpeänä esittää: Olavi Virta **201**
- Sointu jälleen myötätulessa **213**
- Sointu: Suomi-countryn edelläkävijä **219**
- Viisikymmentäluvun pienlaulajat **224**
- Sointu ylpeänä esittää: Henry Theel **234**
- Soinnun satu päättyy **242**
- Sointu silloin kerran **255**
- Liite yksi: Soinnun ensilevyttämät ikivihreät **259**
- Liite kaksi: Sointu-merkillä julkaistut ulkomaiset levyt **261**
- Liite kolme: Äänilevyjen myyntimääristä **263**
- Lähteet **266**

Johdanto

Tämän kirjan julkaisukeväänä tulee kuluneeksi 90 vuotta siitä kun Turku nousi maailmankartalle ensimmäisen kokonaan suomalaisen äänilevy-yhtiön tai oikeammin levymerkin, (Sonora-)Soinnun, perustamisen myötä. Paljon on siis virrannut vettä Aurajoessa siitä kun noita levyjä matkalaukkugramofoneissa soitettiin.

Soinnun koko tarinaa kirjan muodossa ei ole kuitenkaan vielä kerrottu. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö pääpiirteinen selonteko olisi ollut asiasta kiinnostuneiden tavoitettavissa jo pitkään. Sointu ehti kokea uudelleen syntymissen ihmeenkin, sillä Turun Tähtituotanto Oy omistaa nykyään rekisteröinnin kautta nimen käyttöoikeuden. Yhtiö onkin ansiokkaasti tuonut kaikkiaan yhdellätoista kokoomalevyllä Soinnun muinaista tuotantoa yleisön kuultavaksi, ja niiden kansivihoiissa on tarjottu tietoa äänilevyfirman vaiheista.

Kokonaiskuva Soinnusta on silti jäänyt osin tavoittamatta, sillä kiinnostuneet ovat joutuneet hankkimaan tietonsa vähitellen julkaistujen levyjen lisäksi sirpaleisista lähteistä, joita kaiken lisäksi oli kovin niukalti tarjolla uuden vuosituhannen alkupuolelle saakka.

Vuoden 2000 jälkeen on nimittäin ilmestynyt runsaasti erilaisia kirjoja ja muita julkaisuja, joiden ansiosta Sonora-Soinnun taival vuosina 1936—1956 on saanut huomattavaa lisävalaistusta. Yhtiön toiminnassa mukana olleiden päähenkilöiden elämäkertoja on julkaistu useampia, on tehty pro graduja, myös äänilevyluettelo on kasvanut ja tarkentunut Soinnun osalta merkittävästi viime vuosiin saakka. Lisäksi eri yhteisöt ovat siirtäneet nettisivuille avainhenkilöiden muistelmia Soinnun toiminnasta. Kokonaiskuva on muuttunut, eräin osin paljonkin, ja pitkälti saanut tarkennuksia, kiinnostavia yksityiskohtia ja tiedonmurusia sekä huomattavaa lisäväritystä kaikkien näiden uusien lähteiden ansiosta.

Kirjoittajan taustasta kerrottakoon, että Soinnun vuosikymmenet ovat tulleet tutuiksi niin toimittajan, tietokirjailijan kuin esiintyjänkin roolissa. Sellaisia Satakunnan puolen tiedonjyväsiäkin Soinnusta aikoinaan löysin, joita

Turun puolessa ei tiedetty. Vanhojen levyjen keräileminenäkään ei tuolloin jäänyt minulle kokonaan vieraaksi harrastukseksi. Kaikki tämä auttaa, kun tarkoitus on tarjoilla Soinnun vaiheet lukijalle mahdollisimman kattavasti.

Selostan Sonora-Soinnun tarinaa osapuilleen kronologisessa järjestyksessä. Olen pyrkinyt kytkemään yhtiön vaiheet aikakauteensa ja kotipaikkaansa kuljettamalla myös valtakunnan ja Turun tapahtumia rinnakkain yhtiön historian kanssa. Erilliset tietolaatikat varsinkin niistä keskeisistä nimistä, joista muissa lähteissä on tietoa niukalti, kertovat enemmän Soinnun taustavaikuttajista sekä tärkeimmistä laulajista ja lauluntekijöistä. Lopun liitteenä on luetelo Soinnun ensilevyttämistä ikivihreistä.

Tekstikappaleiden alussa on muutama säe jostakin Sointu-iskelmästä. Näiden on tarkoitus johdattaa ao. lukukappaleen aihepiiriin ja/tai tunnelmaan – sekä luonnollisesti myös esitellä tai palauttaa mieleen kyseinen iskelmä.

Sointu-sanaa käytetään kirjassa varsin vapaasti, joskus myös Sointu-yhtiöksi nimettynä, sillä olettamuksella, että lukija koko ajan tietää kysymyksessä olevan yhden ja saman turkulaisfirman levymerkistä. Tieteellisellä tarkkuudella pitäisi joka kerta kirjoittaa yhtiön varsinainen nimi, siis, ensin Ab Skärgårdsaffären – Saaristokauppa Oy, joka sittemmin muutti nimensä Turun Verkkotehdas Oy:ksi. Lopulta, 1950-luvun alussa, äänilevyjen kustannustoiminta eriytettiin omaksi yhtiökseen, joka sai nimekseen Äänilevy Oy. Tämä julkaisi levyjä Ultra- ja Melody-merkeillä, mutta jatkoi yhä loppuun saakka myös Sointuja. Lähdeluettelo löytyy kirjan lopusta. Tosiasioita ja huhuja ei aina voi sataprosenttisesti erottaa toisistaan, sillä aika on muurannut Soinnunkin menneisyyden suojaksi lujan esteensä. Keskeisimpiä aikalaiskertojia ei taida enää ainuttakaan olla keskuudessamme. Tekijä kuitenkin uskoo, että suurin osa Soinnun tarinasta on tavoitettu, mutta täysin tyhjäksi pajatso ei toki tullut. Luultavasti virheitä paljastuu, ja jostain tiedollisesta aukosta voi tulla esiin uusiakin, vielä piilossa olevia tietoja, esimerkiksi myöhemmin löytyvien yksityiskirjeiden muodossa. Kriittisistä arvioista vastaa ainoastaan kirjoittaja, ellei tekstissä toisin mainita. Niistä ei toki ehdotonta totuutta ole olemassa, tarkoitus onkin, että lukija voi vertailla näitä mielipiteitä omiinsa.

Tämä kirja on syntynyt ajallisesti poikkeuksellisella tavalla. Ensimmäinen, luonnosmainen kirjoitusversio sijoittuu 1990-luvun alkuun. Sitten teksti jäi lähes kolmeksi vuosikymmeneksi unohtuksen tai hiljaisen kypsyttelyn vaiheeseen – ja sai lopulta uutta pontta viitisen vuotta sitten eläkkeelle siirryttyäni. Kokonaisuus onkin kasvanut alkuperäisestä huomattavasti.

Jos kirja olisi syntynyt ajallisesti ”täysin normaalissa järjestyksessä”, olisi aihetta kiittää kaikkia haastateltuja. Nyt kiitokseni eivät heitä enää tavoita. He ovat poikkeuksetta siirtyneet autuaammille soittoareenoille, kuten nimilistasta voi todeta. Juttelutuokioiden näiden iskelmähistoriamme suurnimien kanssa ovat nyt kirjoittajan rakkaita muistoja.

Erityiskiitos historiantutkija, FT Marko Tikalle Tampereelle, joka varsinaisen työnsä ohessa on pätevä muusikko. Hän kävi käsikirjoitusta uutterasti läpi, tarjoili koko lailla sirpaletietoja, yksityiskohtia ja tiedonmuruja, korjaili virheellisiä olettamuksia sekä kannusti monissa kohdin täsmentämään otetta ja hakemaan lisätietoja. Marko onkin tällä haavaa ”Suomi-iskelmän päivystävä dosentti.”

Kiitokset WSOY:n kirjallisuussäätiölle taloudellisesta tuesta.

Toivottavasti lukija viihtyy tämän tarinan ja sen ikimuistoisten iskelmien parissa.

Raumalla keväällä 2026

Tapio Niemi

Suomi ja Turku silloin kerran

*Järvien siinto ja metsien maa
maailmalta aatokset luoksenne saa.
Päivät vaikka kuljen minne,
aatokseni kaipaa sinne
missä on paikka parhain...
(Kotimaani tähdet. San. Tunteaton.)*

Kolmikymmenluvun puoliväliin tultaessa Suomen kansakunta oli ollut itsenäinen tasavalta vasta vajaat kaksi vuosikymmentä. Pienen pohjoisen valtion alkuvaiheet olivat olleet kaikin tavoin myrskyisiä, lähestulkoon ajautumista pienemmistä kriiseistä suurempiin. Sisällissodan varjot olivat ulottuneet pitkälle ja käytännössä jakaneet kansan kahtia. Kansalaiset kyräilivät jatkuvasti toisiaan epäluuloisesti. Ankeiden vuosien vastapainoksi oli sentään ehditty elää myös lyhyt onnellisempi kausi. Kaksikymmenluvun lopulla koettiin nimittäin lyhyeksi jäänyt noususuhdanne, jolloin kansalla ensimmäisen kerran oli varaa muuhunkin kuin kaikkein välttämättöimpiin kulutustavaroihin. Kaiken surkeuden ja epävarmuuden keskellä ilolle, kulttuurille ja viihteellekin oli tullut tilaa ja markkinoita. Uutena tulokkaana nykyaikainen mainonta syntyi tuolloin. Kotimaisia kirjailijoita oli myyntilistoille ilmaantunut runsaasti. Suomalainen äänielokuvatuotanto oli päässyt hyvään vauhtiin ja synnyttänyt ensimmäiset suuret tähtensä Aku Korhoset, Uuno Laaksot, Joel Rinteet, Ansa Ikoset ja Tauno Palot – jotka tosin olivat kirkkaudeltaan paljon ihailtuja amerikkalaisia kollegojaan himmeämpiä.

Myös äänilevyt olivat löytäneet ostajansa eritoten sen jälkeen kun vuoteen 1929 osunut suuri gramofonikuume oli räjäyttänyt pankin. Tuolloin kauppoihin olivat tulleet halpoina pidetyt kompaktit levysoittimet eli ns. matkailaukkugrammarit. Niitä lähti kaupoista ostajille tuona vuonna lähes 30 000 kappaletta. Niin ikään kaupankäynti äänilevyillä oli kasvanut niin suureksi, että tuon vuoden myyntiluvut ylitettiin vasta yli kolmekymmentä vuotta

myöhemmin. Levyjä myytiin näet noin miljoona kaikkiaan – viisin-kuusin-kertainen määrä edeltäneisiin vuosiin verrattuna. Äänilevyalaa helpotti ratkaisevasti se, että tullimaksut romahtivat näiden tuotteiden kohdalla osapuulle neljäsosaan edeltäneestä tasosta.

Samainen vuosi mainitaan useimmiten, hieman yksinkertaistaen, myös suomalaisen iskelmämusiikin aamunkoittona. Siihen saakka kevyt musiikki oli merkinnyt samaa kuin arkkiveisut, operettisävelmät, torvisoitto tai kupletit. Vuosikymmenen lopulla näet julkaistiin ensimmäiset levyt, jotka sisälsivät jotakin uutta. Niissä oli tarttuva sävelmä, selkeä alkusoitto, välimelodia ja erillinen laulettu osuus tanssintahtisina. Aluksi näitä kutsuttiin saksan mallin mukaan schlaagereiksi tai iskusävelmiksi, mutta pari vuotta myöhemmin radion kamreeri R. R. Rynnänen keksi termin iskelmä.

Tuona maagisena vuonna levykauppoihin ilmestyivät myös ensimmäiset varsinaiset suomenkieliset iskelmäaltioinnit, kaikkiaan kuusi kappaletta. Ne soitti Suomi Jazz Orkesteri ja niiden kustantaja oli His Master's Voice. Meidän päiviiimme saakka noista kuudesta sävelmästä ovat suosionsa säilyttäneet kaksi: ruotsalainen ”Kulkurin valssi” ja Lahdessa syntyneen, erikoislaatuisten muusikkopersoonan Jaakko Pullin foxtrot ”Puuseppä”. Aivan ensimmäisen suomalaisen iskelmäsanoituksen luojaan titteli sitä vastoin kuuluu Martti Jäppilälle. Tuokin kappale muistetaan tänä päivänä: Vincent Scotton ”Alaska”. Se tosin levytettiin vasta paljon myöhemmin.

Kyseinen vuosi 1929 oli siis erikoislaatuinen, mutta kuitenkin poikkeus. Heti kun vuosikymmen alettiin kirjoittaa kolmosella, hyvät ajat jäivät jälleen taakse. Seurasi ankara pula-aika. Lama toi mukanaan roppakaupalla konkursseja ja pakkohuutokauppoja. Kaupantekijäisiksi lapuanliikkeen ja sen pukareiden masinoiman väkivallan. Purkitetulla musiikillakin meni jälleen heikosti.

Tavallisella kansalla ei enää ollut varaa ostaa levysoittimia, moiset ylellisyyksesineet olivat normaalioloissa sittenkin hyvin ansaitsevan kansanosan yksinoikeus. Sama koski luonnollisesti myös laitteilla soitettavia levyjä. Onneksi pahin lamakausi jäi lyhyeksi. Suomen talous kääntyi uuteen nousuun jo vuonna 1934.

Täysin kotimaista äänilevyteollisuutta ei 1930-luvun puolessavälissä ollut vielä olemassakaan. Levyjen tuotanto oli yksinomaan ulkomaisten suuryhtiöiden ja niiden kotimaisten edustajien eli agenttien käsissä. Ne tosin toimivat varsin itsenäisesti. Näitä oli vuosien saatossa Suomeen ilmaantunut useampia. Joidenkin tulokkaiden ponnistelut jäivät lyhyiksi kokeiluiksi. Muutamien asema oli vuosikymmenen puoleenväliin mennessä kuitenkin Suomen pienillä markkinoilla vakiintunut.

Jälkeenpäin tarkastellen suurin ja kaunein oli saksalaisen Heinrich Streubelin suomalainen edustaja Pohjoismaainen Sähkö Oy eli PSO, jonka mustakuorinen Odeon-levymerkki oli markkinoiden ykkönen. Sen kilpailija oli Niilo Erik Saarikon Oy Levytukku, joka monien kokeilujen jälkeen oli ryhtynyt edustamaan amerikkalaista Columbiaa. Kolmas asemansa vakiinnuttanut yhtiö oli kolmikon vanhin, englantilainen His Master's Voice, jonka levyt tunnettiin terrieriä esittävästä etiketistään. Brittifirman suomalaiset edustajat olivat yhteisesti Fazer ja R.E. Westerlund. Jonkin aikaa kuvioissa oli ollut neljäskin suuryritys, ranskalainen Pathe, joka oli kuitenkin vastikään luopunut Suomen-markkinoistaan. Neljän nimen listasta on helppo päätellä, että äänilevyjen myynti ympäri maan oli yksinomaan helsinkiläisten agenttien, nykytermein filiaalien, käsissä. Helsingissä oli tuolloin vasta 250 000 asukasta, mutta pääkaupunki oli toki selvästi maan muita kaupunkeja suurempi. Poliitiikan, hallinnon, tieteen, kulttuurin ja talouselämän keskus.

Äänilevyt olivat siis sataprosenttisesti tuontitavaraa. Ne valmistettiin kaikin puolin ulkomailla. Satunnaisesti muutamat suomalaissolistit olivat päässeet tekemään äänityksiä Suomessa ulkomaisten yhtiöiden siirtämillä laitteilla, mutta nämä tapaukset olivat poikkeuksia. Useimmiten äänityksetkin oli tähän asti hoidettu kaukana kotimaan rajojen ulkopuolella. Berliinissä, Lontoossa, Riiasa, Kööpenhaminassa tai Tukholmassa. Ruotsi olikin saanut oman äänilevyteollisuutensa käyntiin ennen köyhää itänaapuriaan. Eurooppalaisissa suurkaupungeissa valmistetut levyt tuotiin rahtialuksilla Suomeen ja niihin lisättiin luonnollisesti tullimaksut.

Turku kasvaa voimakkaaksi

Kun vanhan kirkon kello

lyö sydänyön

näin kaikki nukkuu

päätyyissä työn.

(Sydänyön satu. San. Usko Hurmerinta.)

Turku oli kolmikymmenluvun puoliväliin tultaessa ehtinyt synnyttää mittavan joukon erilaisia oman aikansa suuryrityksiä, kärjessä Crichton-Vulcanin telakka ja joukko konepajoja, olihan satamasta suora yhteys maailman merille. Suurin työnantaja oli Turun Verkatehdas, mutta muitakin turkulaisiksi tiedettyjä eri alojen tehtaita ja laitoksia oli runsaasti. John Barker Oy:n ja Alvar Aallon huonekalutehtaan tunki puoli Suomea. Turku oli vaatetusteollisuuden keskus sekä polkupyörien valmistuksessa maan ykkönen. Muitakin brändejä riitti: Sisu, naisten alusvaatteet eli Silon suloiset, Klubi 77 ja muut Rettigin savukkeet, seudun Martta-kerhojen Martta-nuket...sekä uusimpana tulokkaana Budapest-konvehdit. Pelikorttejakin kaupungissa painettiin, Mustaa Pekkää eli Hullunkurisia perheitä nimittäin valmisti Turun pussi- ja kirjekuoritehdas. Maan ensimmäinen mainostoimistokin perustettiin vuonna 1936 Turkuun.

Turun väestö oli myös kasvanut voimakkaasti vuosisadan alusta lähtien teollistumisen kylkiäisenä. Väkeä oli muuttanut kaupunkiin kymmenin tuhansin, asukasluku oli kolmikymmenluvun puolellavälissä hieman vajaat 80 000. Alettiin suunnitella esikaupunkialueiden liittämistä kaupunkiin. Toistaiseksi kaupunki oli yhtä kuin ruutukaavoitettu alue, ei juuri nykyistä keskustaa laajempi. Port Arthur oli juuri ilmaantunut kaupunkikuvaan. Puutalot hallitsivat vielä yleisvaikutelmaa, mutta komeita kivisiä jugend-rakennuksiakin oli sentään kymmeniä, edustavimpina kirjastorakennus, Mikaelinkirkko ja taidemuseo. Kolmikymmenluvulle tultaessa koristeellinen jugend (joka tulisi olemaan tulilinjalla pahamaineisella 60-luvulla) oli tosin saanut kilpailijakseen Alvar Aallon ja Erik Bryggmanin pelkistetyn ja toimivan funktionalismin.

Herman Weber (1893—1944)

Kunnia sille, jolle se kuuluu.

Turkulaisen äänilevyjen kustannustoiminnan ideointi tapahtui melko todennäköisesti kokonaan Herman Weberin aloitteesta ja hän hoiti alkuvuosina melkein kaikki käytännön järjestelyt.

Herman Karl Gustaf Weber oli syntynyt Turussa, mutta hänen isänsä oli saksalainen muusikko, joka oli muuttanut Suomeen 1870-luvulla, solminut uudessa kotimaassaan avioliiton ja perustanut perheen.

Herman Weberin nuoruusvuosien vaiheet olivat varsin värikkäät ja monipuoliset. Niistä on tehnyt selkoa hänen vanhin poikansa Harry.

Herman Weber kävi viisi luokkaa Svenska realluceumia (nyk. Puolalan lukio) ja suoritti sen jälkeen kauppakoulun. Hänen ensimmäinen työpaikkansa oli Österblomin rautakauppa Aurakadulla, mutta varsin pian nuorukainen lähti merille. Seikkailija kulkeutui Yhdysvaltoihin, jossa hän vietti muutaman vuoden. Weber oli aikeissa palata synnyinmaahansa vuonna 1917, mutta joutui saksalaisen sukunimensä vuoksi Skotlantiin vankileirille, josta Venäjän konsuli sai hänet vapaaksi. Weber ehti Suomessa liittyä valkoisen armeijan apuna sisällissodassa toimineeseen Saariston vapaajoukkoon, jonka riveissä hän marssi huhtikuussa 1918 kotikaupunkiinsa Turkuun.

Tämän jälkeen hänen kauppiaan uransa varsinaisesti alkoi. Ensimmäinen kauppaliike oli vanhempien omistamassa talossa toiminut Billiga basaren – Halpa basaari. 26-vuotiaana Weber meni naimisiin Alice Weidemanin kanssa. Perhe sai vuosien myötä neljä lasta. Nuori kauppias avasi vaimonsa kanssa muotiliikkeen, joka lienee jäänyt puolison hoitoon, kun isän perintönä musiikkikärpäsen pureman saanut perheenpää perusti Gramola-nimisen äänilevyalan liikkeen Yliopistonkatu 24:ään vuonna 1928. Aivan aluksi Weber aloitti gramofonijousien valmistuksen – alan pioneerina Suomessa. Jousien merkit olivat Voi-

ma ja Silver steel. Seitsemän vuotta myöhemmin Gramola muutti Humalistonkatu 10:een.

Herman Weber myi aluksi Turussa ruotsalaisen Sonoran äänilevyjä ja tuolloin hän sai idean: pitää ryhtyä valmistamaan suomalaisia levyjä. Rahoittaja vain puuttui. Kauppias kysyi kolmelta tai neljältä henkilöltä halukkuutta yhteistyöhön, mutta veti vesiperän – ennen kuin Fredrik Seeger innostui yhteistyöstä. Nimenomaan Weber sopi ruotsalaisen Sonoran kanssa suomalaisten levyjen äänittämisestä ja rahoittamisesta, Seegerillähän ei ollut alasta juuri minkäänlaista käsitystä. Herman Weber niin ikään ehdotti Seegerille myöhemmin oman levyprässin hankkimista.

Weber ja Seeger sopivat suullisesti keskenään myös siitä, että Sonoran suomalaislevyjä ja Sointu-kiekkoja myytäisiin Turussa vain Saaris-tokaupan myymälässä ja Gramolassa niin kuin alkuun tapahtuikin. Molemmissa liikkeissä myytiin myös Weberin suunnittelemlia gramofonin jousia ja hänen kokoamiaan kapsäkkigramofoneja. Vuonna 1940 Seeger kuitenkin ryhtyi toimittamaan Turussa levyjä myös Laineen Soitinliikkeeseen ja Westerlundin musiikkikauppaan – ja herrat riitaantuivat. Rahoittaja Seeger syrjäytti Weberin Soinnun toiminnasta. Tämä joutui lopettamaan äänilevyliikkeensä jatkosodan sytyttyä, osin myös kaikenmoisten materiaalivaikeuksien vuoksi. On esitetty myös väitteitä, että helsinkiläiset äänilevyn alan yritykset eivät olisi suostuneet toimittamaan levyjään Gramolaan kostoksi Soinnun perustamisesta!

Weber ei kuitenkaan lannistunut vaan perusti Salama-nimisen metalliverstaan; nimi muuttui myöhemmin Weberin konepajaksi.

Herman Weber ei kuitenkaan ehtinyt kauan tätä uutta yritystään pyörittää, sillä Tuoni saapui kutsumattomaksi vieraaksi 3. syyskuuta 1944 – vuorokautta ennen Suomen jatkosodan aselepoa.

Weber oli kuollessaan vain 51-vuotias. Hänet on haudattu Turun hautausmaalle.

GRAMOLA-

POTKUPYÖRIÄ • SPARKCYKLAR.

Turusta tulikin tämän uuden tyyli-suunnan kehto ja sen tärkein näyteikkuna. Sen kuuluisimpien rakennusten Martinkirkon ja Ylösnousemuskappelin lisäksi monet sairaalat, osuuskaupparakennukset ja huoltoasemat edustivat uutta funkkistyyliä. Turku oli jo myös kahden yliopiston kaupunki sekä talousalueensa liikenteellinen keskus. Uusi lentoasema oli juuri valmistunut, ja linja-autoasemaa rakennettiin paraikaa.

Turku oli myös kulttuurissa voimatekijä. Wäinö Aaltonen oli aikakauden arvostetuin kuvanveistäjä. Professori V. A. Koskenniemi maan maineikkain kirjailija. Kuvataiteiden modernismia edustivat Pro Arten jäsenet. Ensimmäinen suomalainen äänielokuva, Lahyn-Filmin ”Sano se suomeksi” kuvattiin sekin Aurajoen kaupungissa. Eurooppalaiset trendit ja mannermaiset villitykset tulivat ensimmäisinä Turkuun. Rohkeimmat puhuivat Suomen henkisestä pääkaupungista. Tietysti näin sanottiin myös Viipurista, jonka kanssa Turku monessa mielessä kilpaili. Tanssi oli muotiasia, ja viihdemusiikilla sekä iskelmillä oli vahva asema. Turussa toimi ammattilaisille Suomen Muusikeriliiton Turun-osasto ja harrastajia varten vastaperustettu Turun Soitannollinen Kerho, johon liittyi äkkiä toistasataa soittajaa ja laulajaa. Ammattimuusikot tosin eivät juuri arvostaneet amatöörejä, joista useimmat eivät tunteneet laisinkaan nuotteja.

Turussa oli monta ykkösluokan tanssiravintolaa isoine orkestereineen: Itämeri, Seurahuone, Vähäväkinen, Hamburger Börs. Niissä musisoivat usein Singing Boys ja Turun seudun suosituin ja tunnetuin orkesteri Ramblers. Suurin orkesteri oli kuitenkin 10-miehinen Mikado, joka soitti neljänä-viitteenä iltana viikossa Palokunnantalolla. Viisimiehisä orkestereita olivat Medrano, Metro ja Inari. Ravintoloiden lisäksi suosittuja tanssipaikkoja olivat Yleinen käytävä, Sininen Sali, VPK ja Taistotalo. Myös ensiluokan kahviloissa, kuten Primulassa tai Napolissa esiintyivät taitavat muusikot pienemmillä kokoonpanoilla, joita Turussa toimi toistakymmentä. Pienyhtyeille riittivät Dallapen nuotti- ja lauluvihot, joista opeteltiin valssit, tangot ja foxtrotit. Suurempia orkestereita, joiden soittimistosta löytyi saksofoneja ja trumpetteja, kiehtoivat ulkomainen musiikki, saksalaiset ja ruotsalaiset tanssikappaleet. ”Sinitaivas” oli erittäin suosittu, myös wienervalssseja toivottiin, sillä ne tulivat tutuiksi kaupungin kolmen ammattiteatterin esittämistä opereista. Luonnollisesti uuden maailmanvalloittajan, jazzin, vaiheet ammattilaispiireissä tiedettiin, ja oikealla hot-jazzillakin olivat kaupungissa osaaajansa. Yksi ensimmäisistä oli Fred Klimscheffsky, joka oli perustanut kaupunkiin vuosina 1927–1928 kaksikin eri jazz-kokoonpanoa. Aivan ensimmäinen oli Ah-Ha, jonka riveissä Hamburger Börsissä soittivat Turun Westerlundin musiikki-kaupan pomo Alexander Nikiforoff sekä myöhemmät tunnetut valtakunnan nimet Harry Bergström ja Josef Kaartinen. Klimscheffskin toinen jazzryhmä, Fred’s Rhythmic Orchestra musisoi Seurahuoneen estradilla. Sen soittajia olivat Reino Leppänen, Tauno Kopola, Sven Grönholm sekä itse Eugen Malmsten. Ja Turussahan aikansa kuuluisimman jazzbändin, Zambankin, juuret olivat.

Myös ulkomaisia vierailijoita Turussa nähtiin jo varhain. Keväällä 1938 visiitillä kävi vieraista kuuluisin, mustien miesten kokoonpano Edgar Hayes and his Blue Rhythm Band. Vähitellen myös jazzin viihteellinen variantti, anglosaksinen musiikki swing, alkoi houkutella soittajia puoleensa. Ongelmana olivat sovituksset; suurin osa orkestereista joutui tyytymään pelkkään melodian vuoro- tai yhteissoittoon. Joistakin ulkomaisista kappaleista oli tosin myynnissä orkestereille kirjoitettuja sovituksia nuottipapereille painet-

Turkulainen Sointu oli Suomen ensimmäinen varsinainen täyden palvelun äänilevytehdas. Sen merkkien alla lauloivat kukin vuorollaan kaikki aikakauden tähtinimet: Olavi Virta, Henry Theel, Georg Malmstén, A. Aimo, Kipparikvartetti...

Monet ikivihreät iskelmämmme on ensi kerran kuultu turkulaisen Sointu-yhtiön toimesta. Soinnun tarinaa ei kuitenkaan kokonaisuudessaan ole tähän mennessä dokumentoitu. Tässä kirjassa nuo vuosien 1936–1956 laulut, lauluntekijät, laulajat ja tarinat palautetaan mieliin unohtuneen historian hämäristä.

FM Tapio Niemi on pitkän linjan raumalainen tietokirjailija, joka on tutkinut Soinnun historiaa jo useita vuosikymmeniä. *Sointu vanhenee hitaasti* on pitkän ja uutteran työn tulos.

KUSTANTAMO
HELMIVYÖ

kansisuunnittelu JT Lindroos

ISBN 978-952-7469-86-6

9 789527 469866

